

QR-kod
maqolaning DOI
sahifasini
ochadi

Allamberganova Gúljahon Aytbaevna,
Ótebaeva Dilbar Ayapbergen qızı.
Qaraqalpaq tilinde ekologiyalıq
diskurstıń dástúriy hám zamanagóy
kórinisleri // «O'zbekiston olima
ayollarining mamlakat taraqqiyotiga
qo'shayotgan hissasi» mavzusidagi
xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari (Nukus, 2026-yil 9–10-
oktyabr). – Nukus, 2026. – B. 280–
285. – DOI: [https://doi.org/10.66073/](https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/0910052)
[ReFocus-Conf/0910052](https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/0910052)

«O'zbekiston olima ayollarining
mamlakat taraqqiyotiga
qo'shayotgan hissasi»

XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA
NUKUS, 9–10-OKTYABR 2026

UDK: 81'42:502/504

QARAQALPAQ TILINDE EKOLOGIYALÍQ DISKURSTÍŃ DÁSTÚRIY HÁM ZAMANAGÓY KÓRINISLERI

Allamberganova Gúljahon Aytbaevna,

*Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti docenti, PhD, G-
allambergebnova@list.ru*

Ótebaeva Dilbar Ayapbergen qızı

*Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti erkin izleniwshisi
dotebaeva97@gmail.com*

Kirisiw. Til jámiyettiń tábiyat hám qorshaǵan ortalıq penen qatnasın sáwlelendiretuǵın áhmiyetli qurallardan biri. Sonlıqtan ekologiyalıq mazmunıń tilde ańlatılıwı til biliminde ekolingvistika hám ekologiyalıq diskurs sheńberinde úyrenilmekte. Ekolingvistikalıq qatnas til birliklerin tek nominativ birlik retinde emes, al insan, jámiyet hám qorshaǵan ortalıq arasındǵı qatnasların sáwlelendiretuǵın qural retinde analizlew múmkinshiligin beredi.

Til hám qorshaǵan ortalıq arasındǵı qatnas máselesi til biliminde birqatar ilimpazlardıń ilimiy miynetlerinde sóz etilgen. E.Sapir til hám qorshaǵan ortalıq qatnasına dıqqat awdarǵan bolsa [1. 25], E.Xaugen tárepinen “til ekologiyası” túsiniǵiniń ilimiy aylanısqa kirgiziliwi ekolingvistikalıq izertlewlerdiń qalıplesiwine tiykar jarattı [2. 42]. Túrkiy xalıqlar til biliminde ekologiyalıq leksika hám terminologiyanıń úyreniliwinde X.D.Paluanovanıń ózbek, qaraqalpaq, rus hám inglis tillerindegi ekologiyalıq terminlerdiń derivaciyalıq-semantikalıq qásiyetlerine arnalǵan izertlewi hám Z.A.Djurabaeva tárepinen ózbek tilindegi ekologiyalıq terminlerdiń leksika-semantikalıq hám strukturalıq qásiyetleriniń analizleniwi áhmiyetli úles boldı. Qaraqalpaq tilinde bolsa bul máseleniń arnawlı izertlew obyektine aylanbaǵanı máseleni úyreniw zárúrligin kórsetedi.

Materiallar hám metodlar. Izertlew materialı retinde qaraqalpaq xalıq naqıl-maqalları, folklorlıq birlikler hám de zamanagóy ekologiyalıq diskursta qollanılıp júrgen ekologiyalıq mazmundaǵı leksikalıq birliklerden paydalanıldı. Analiz ushın suw, jer, hawa, jawın, terek sıyaqlı tábiyat komponentleri qatnasındǵı birlikler, eko- hám jasıl komponentli zamanagóy birlikler tańlap alındı. Izertlewde semantikalıq, salıstırmalı hám ekolingvistikalıq analiz usıllarınan paydalanıldı. Semantikalıq usıl arqalı birliklerdiń ekologiyalıq mazmunı hám mánilik qásiyetleri, kontekstual usıl arqalı olardıń real sóylew procesindegi funkciyası anıqlandı. Salıstırmalı usıl járdeminde dástúriy hám zamanagóy ekologiyalıq birliklerdiń mazmunlıq ayırmashılıqları kórsetildi.

Ekologiyatilikaliq analizlew usılı bul birliklerde insan, jámiyet hám qorshağan ortalıq arasındaqı qatnaslardıń til arqalı ańlatılıwın anıqlawǵa xızmet etti.

Nátiyjeler. Ekologiyalıq mazmundı ańlatatuǵın leksikalıq birlikler zamanagóy ilimiy materiallar hám publicistikalıq tekstlerde emes, al xalıq awızeki dóretpelerinde de áyyemnen ónimli qollanııp kelgen. Ásirese, qaraqalpaq xalıq naqıl-maqallarında jer, suw, jawın-shashın, ósimlik, zúraátlilik hám qorshağan ortalıq penen baylanıslı túsiniklerdiń xalqımızdıń ámeliy tájiriýbesi tiykarında qalıpleskeni baqlanadı. Naqıl-maqallar qısqa hám qolaylı formada xalıqtıń uzaq ásirlik turmıslıq baqlawların ulıwmalastırǵanı sebepli, olarda tábiyat hám insan ortasındaqı qatnastıń belgili bir tárepleri óz sáwleleniwın tapqan. Sol tárepten ekologiyalıq mazmunnıń folklorlıq tekstlerde sáwleleniwi zamanagóy ekologiyalıq terminologiyanıń qalıplesiwinen aldınǵı xalqımızǵa tán ekologiyalıq kózqaraslardı anıqlaw múmkinshiligın beredi.

Ásirese, suwdıń insan ómirindegi hám tábiyattaǵı ornı “Suw – jerdiń qanı”, “Aǵın suw bir ketse, qayıp oralmas”, “Tama-tama kól bolar, bir tambasa shól bolar”, “Tamshı tamsa kól boladı, jawın jawsa sel boladı” sıyaqlı naqıllarda óz sáwlesin tapqan. Birinshi mısalda *suw* hám *qan* birlikleri óz ara salıstırılıp, suwdıń jer, egis ushın turmıslıq zárúrligi obrazlı túrde ańlatılǵan bolsa, ekinshi naqılǵa *aǵın suwdıń* tábiyiy háreketi hám insan tirishiligindegi qádiri súwretlengen. Úshinshi naqılǵa bolsa, suwdıń az muǵdarda toplanıwı da áhmiyetli tábiyiy resurs retinde bayanlanǵan. Demek, bul birliklerde *suw* ápiwayı tábiyiy obyekt emes, al insannıń jasawı hám iskerligi menen tikkeley baylanıslı ekologiyalıq faktor retinde kórinedi.

Jer menen baylanıslı ekologiyalıq kózqaraslar da xalqımızdıń naqıl-maqallarında óz sáwleleniwın tapqan: “Kebir jerdiń kórpesi, jawın jerdiń sorpası”, “Jer de berseń, beredi”, “Jaqsı jerdiń qádirin, xojası bilmes, qul biler” sıyaqlı naqıllarda *jer* leksikalıq birliǵı oraylıq semantikalıq birlik retinde qatnasadı. Bul mısallarda jer insannıń xojalıq iskerligi ushın áhmiyetli tábiyiy resurs retinde sáwleleniwi menen birge, onıń halatı, zúraátliligi hám onnan paydalanıw usılı arasındaqı baylanıslılıq ta kórinedi. Al, “Baqshanı kútseń baǵ boladı, kútpeseń jantaq boladı” naqılında bolsa insannıń tábiyiy ortalıqqa qatnası nátiýjesi qarama-qarsı pikirler arqalı bildiriledi: ǵamxorlıq penen qaralǵan aymaq *baǵ*, kútilmegen aymaq bolsa *jantaq* penen salıstırıladı. Bul jaǵday insan iskerligi hám tábiyiy ortalıq arasındaqı óz ara tásirde ańlatatuǵın xalqımızǵa tán kózqaras retinde belgili boladı.

Ósimlik dúnyası menen baylanıslı birliklerde de ekologiyalıq mazmun óz kórinisin tabadı. “Qurǵaq aǵash janar-sóner, jas aǵashtan hasıl óner” naqılında *qurǵaq aǵash* hám *jas aǵash* birlikleri arqalı ósimliktiń halatı hám onnan paydalanıw múmkinshilikleri arasındaqı ayırmashılıq kórsetilgen. “Toǵaysız jerdiń sáni joq” naqılında bolsa *toǵay* qorshağan ortalıqtıń áhmiyetli quram bólegi retinde kórsetilip, onıń bar bolıwı aymaqtıń tábiyiy-estetikalıq qunı menen baylanıstırılǵan. “Jantaqlı jerde sona bar” naqılında bolsa, ósimlik hám haywanat dúnyası arasındaqı tábiyiy baylanıslı xalqımızǵa tán baqlawlar tiykarında ańlatılǵan.

Tábiyat hádiýseleri, jawın-shashın menen baylanıslı birlikler de óz aldına semantikalıq qatlamdı payda etedi. “Jamǵır jer ırısı” hám “Miynet penen er kógerer, jamǵır menen jer kógerer” naqıllarında *jamǵır* hám *jer* birlikleri óz ara semantikalıq

qatnasqa túsip, jawınıń jer ónimdarlıǵı hám eginlerdiń rawajlanıwındaǵı áhmiyetin ańlatadı. Birinshi naqılda jamǵır qut-bereket deregi retinde bahalansa, ekinshi naqılda insan miyneti hám tábiyiy faktor parallel súwretlenedi.

Folklorlıq shıǵarmalarda tábiyat hádiyseleri hám tábiyiy resurslardıń insan ómirine tek unamlı tásiri emes, al qáwip-qáter payda etetuǵın tárepleri de sáwlelengen. “Órt bálesinen, suw bálesinen saqlasın” dizbeginde *órt* hám *suw* dizbekleri insan tirishiligi ushın qáwip tuwdırıwı múmkin bolǵan tábiyiy hádiyse hám apatlardı ańlatıwǵa xızmet etedi. Bul birlik ádette jaqsılıq tilew mazmunında qollanılsa da, onıń semantikalıq tiykarında insannıń *órt* hám *suw* menen baylanıslı qáwip-qáterden qorǵanıw tilegi kórinedi. Demek, xalıq awızeki dóretpelerinde tábiyat komponentleri hám tábiyiy hádiyselerge qatnas ulıwma xalıqlıq leksika arqalı ańlatılǵan. Biraq zamanagóy ekologiyalıq diskursta tábiyat hám insan qatnasına baylanıslı mazmun qánigelesken terminologiyalıq birlikler arqalı ańlatıladı.

Folklor materiallarında *suw*, *jer*, *hawa*, *jawın*, *aǵash* sıyaqlı tábiyat komponentleri xalıqtıń túrmisliq tájiriybesi hám tábiyattı baqlawı tiykarında ulıwma xalıqlıq birlikler arqalı ańlatıladı. Al, zamanagóy ekologiyalıq diskursta bul komponentlerdiń sapası, halatı hám insan ushın áhmiyeti anıq differencial birlikler menen belgilenedi. Mısalı, *taza suw*, *patas suw*, *dushshı suw*, *aǵın suw*, *ishimlik suwı*; *taza hawa*, *patas hawa*; *ónimli topıraq*, *shorlı topıraq*, *ıǵal topıraq* sıyaqlı birlikler ekologiyalıq ortalıqtıń túrli belgilerin bildiredi. Bul birliklerde tábiyat obyektleriniń tek atalıwı emes, al olardıń sapası hám insan ushın paydalılıǵı da bahalanadı. Zamanagóy ekologiyalıq diskursta qorshaǵan ortalıқтаǵı ózgerisler hám antropogen tásirler de arnawlı birlikler arqalı ańlatıladı: *topıraq eroziyası*, *jerdiń shorlanıwı*, *pataslanıw*, *ılaslanıw*, *smog*, *tútin*, *shań-tozań*, *antropogen tásir* sıyaqlı birlikler ekologiyalıq máselelerdiń sebepleri hám kórinislerin belgileydi. Demek, ekologiyalıq leksika tábiyat obyektlerin atawdan olardıń sapası, halatı, paydalılıǵı hám antropogen ózgerislerin bildiriwge qaray keńeyip baradı.

Ekologiyalıq qáwipsizlik hám tábiyattı asıraw máselesiniń jámiyetlik, ekonomikalıq hám siyasiy áhmiyetiniń artıwı zamanagóy ekologiyalıq diskursta jańa túsiniklerdiń payda bolıwına hám olardıń keń qollanıwına sebep bolmaqta. Bul process, ásirese, eko-komponentli jańa dizbeklerdiń ónimli qollanıwında ayqın kórinedi. “Eko- prefiksi ekologiyalıq sózin tákirarlap qollanıw imkaniyatın tejew hám sheklew ushın xızmet etedi” [3; 19]. Bunday birlikler ekologiyaǵa baylanıslı ilimiy túsiniklerdi ataw menen birge, ekologiyalıq is-ilajlar, jámáátlik baslamalar, social háreketler hám ekologiyalıq mádeniyattı qalıplestiriwge baǵdarlanǵan iskerlik túrlerin de atawǵa xızmet etedi. Mısalı, *ekoseminar*, *ekologiyalıq sammit*, *ekofestival*, *ekotrening*, *ekologiyalıq akciya* sıyaqlı birlikler ekologiyalıq máselelerdi talqılaw, úgit-násiyatlaw hám jámáátshilikti ekologiyalıq iskerlikke tartıwǵa baǵdarlanǵan is-ilajlardı bildiredi. Bul birliklerdiń semantikasında ekologiyalıq mazmun tiyisli is-ilajdıń atamasına qosılıp, onıń baǵdarın belgileydi. Máselen, *ekoseminar* ekologiyalıq bilim hám máselelerge arnalǵan seminardı, *ekofestival* ekologiyalıq ideyalar hám ekologiyalıq mádeniyatqa baǵdarlanǵan festivaldi, *ekotrening* bolsa ekologiyalıq bilim, kónlikpe hám mádeniyattı qalıplestiriwge baǵdarlanǵan arnawlı oqıw is-ilajın bildiredi. Al,

ekologiyaliq akciya dizbeginde ekologiyaliq mäseleni jämäätlik türde usınıwğa, tábiyattı qorğawğa yamasa ekologiyaliq mádeniyattı arttırıwğa baǵdarlangan ámeliy háreket mánisin bildiredi.

Eko- komponentiniń semantikalıq múmkinshiligi tek is-ilaj atamaların jasaw menen sheklenbeydi. Ol ekologiyaliq mäseleni sheshiwge baǵdarlangan ideya, joba hám jämäätlik háreketlerdi atawda da ónimli qollanıwmaқта. Mısalı, *eko-startap*, *eko-baslama*, *ekoháreket* sıyaqlı birlikler ekologiyaliq máselelerdi sheshiwge baǵdarlangan jańa ideyalar, joba-baslamalar hám sociallıq háreketlerdi bildiredi. *Eko-startap* birliklerinde ekologiyaliq máseleler menen baylanıslı innovaciyalıq ideya hám isbilermenlik baslaması, *eko-baslamada* ekologiyaliq maqsetke baǵdarlangan jańa usınıs yamasa sociallıq ideya, *ekohárekette* bolsa tábiyattı qorğaw hám ekologiyaliq qáwipsizlikti támiyinlewge baǵdarlangan jämäätlik háreket mánisi kórinedi. Demek, eko- komponenti ekologiyaliq baǵdardı bildiriw menen birge, jańalıq, baslama hám social belsendilik semantikasın da qamtıydı. Sonday-aq, *ekoturizm* ataması da qollanıwıp, ol ekologiya hám mádeniyat tarawında bilimlerdi keńeytiw hám turistlerdiń tábiyattı qorğaw maqsetinde jabayı tábiyatta qorshaǵan ortalıqtı pataslandırmaytuǵın transport qurallarında sayaxat etiw [4; 162] mánisin ańlatadı.

Zamanagóy ekologiyaliq diskursta ekologiyaliq máselelerdi sheshiwge qatnasıwshı adamlardı ataw ushın da eko- komponentinen paydalanılmaқта. *Eko-belsendiler*, *eko-chempionlar*, *eko-volontyorlar* sıyaqlı birliklerdiń payda bolıwı ekologiyaliq diskurstıń iskerlik subyektlerin de óz ishine alıp keńeygenin kórsetedi. Bul jerde eko- komponenti atawdıń ekinshi bóleginiń ekologiyaliq baǵdarın anıqlap, ekologiyaliq máselelerge belsendi qatnasatuǵın adamlar toparın ajıratıp kórsetedi. *Eko-volontyorlar* birliginde ekologiyaliq islerge erkli türde qatnasıw, *eko-belsendiler* birliginde ekologiyaliq máselelerdi jämäätlik dárejede kóteriw hám olardı sheshiwge belsendi qatnasıw, *eko-chempionlar* birliginde bolsa ekologiyaliq ideyalardı úgit-násiyatlawshı hám ekologiyaliq iskerlikte úlgi kórsetiwshı subyekt túsiniǵın ańlatadı.

Bul proceste ekologiyaliq diskursta tek jeke is-ilaj yamasa háreket emes, al aymaqtıń ekologiyaliq jaǵdayın bildiretuǵın túsiniqlerdiń de qollanıwı kórinedi. Mısalı, *qalanıń ekologiyaliq salamatlıǵı* sıyaqlı dizbekler ekologiyaliq jaǵdaydı tek tábiyiy ortalıqtıń jaǵdayı menen sheklemey, adamlar jasaytuǵın sociallıq keńisliktiń ekologiyaliq qáwipsizligi menen baylanıstıradı. Bunda ekologiyaliq salamatlıq túsiniǵı hawa, suw, topıraq sapası, jasıl aymaqlardıń jetkilikliliǵı sıyaqlı faktorlar menen birge, insan ushın qáwipsiz hám qolaylı jasaw ortalıǵın támiyinlew ideyasın da qamtıydı. Sol sebepli ekologiyaliq diskurs “tábiyat” sheńberinen shıǵıp, “adam – jämäát – qala – qorshaǵan orta” qatnasıqları keńisligine iye bolmaқта.

Tilge ekologiyaliq qatnas jasaw shet tilinen sóz ózlestiriw jaǵdayın sın kózqarastan oylap kóriwge májbúrleydi. Bul jaǵdaydıń ózgesheligi tek ǵana usı ózlestirilgen sózlerdiń sanı tildiń ózine tánligine qáwip tuwdırırında emes, al (ózlestiriwler fonında) óz sóz dóretilshiliginiń joq ekenligin kórsetiwinde belgili boladı [4; 152].

Zamanagóy ekologiyaliq diskursta jasıl komponentiniń qatnasıwındaǵı dizbeklerdiń jiyi qollanıwı da ekologiyaliq mazmunıń semantikalıq keńeyiwiniń

bir kórinisi bolıp tabıladı. *Jasıl joybar, jasıl bayraq, jasıl mektep, jasıl baslama, jasıl ekologiya, jasıl elshi, jasıl ideya, jasıl zona, jasıl belbew, jasıl mákan* sıyaqlı birliklerde jasıl komponenti óziniń reńdi bildiriwshi tuwrı mánisinen tısqarı, ekologiyalıq tazalıq, tábiyattı qorǵaw, kóklemzarlastırıw, ekologiyalıq mádeniyat hám turaqlı rawajlanıw sıyaqlı qosımsha mánilerdi bildiredi. Bul birliklerdiń semantikasında jasıl komponentiniń funkciyası birdey emes. Mısalı, *jasıl zona* hám *jasıl belbew* birliklerinde jasıl komponenti fizikalıq keńisliktiń ekologiyalıq sıpatın bildiredi. *Jasıl zona* kóklemzarlastırılǵan, ekologiyalıq jaqtan qolaylı aymaqtı, al *jasıl belbew* qala yamasa aymaq shegarasındaǵı aǵashlı, kóklemzarlastırılǵan qorǵaw zonasın bildiredi. *Jasıl zona* terminine bılayınsha túsindirme beriledi: “Qala jaqınında belgilengen tártipte ajratılǵan, jasıl ósimlikler menen qaplangan hám qala ushın bólek ortalıqtı qorǵaytuǵın, sanitar-gigienalıq, rekreacion hám xojalıq áhmiyetke iye aymaq” [5; 399]. Bul jaǵdayda *jasıl* komponenti “ósimlikke bay” degen konkret mazmunnan keńeyip, “ekologiyalıq jaqtan qolaylı ortalıq” degen semantikalıq mánini de payda etedi. *Jasıl mektep* birliginde ekologiyalıq mazmun jámáátlik-ekologiyalıq iskerlik penen baylanısadı. Bul atama mekteptiń tek kóklemzarlastırılǵan aymaǵın emes, al oqıwshılarda ekologiyalıq mádeniyattı qalıplestiriw, tábiyiy resurslardan únemli paydalanıw, qorshaǵan ortalıqtı qorǵaw sıyaqlı qaǵıydalardı oqıw-tárbiya procesine engiziw baǵdarın da ańlatıwı múmkin. *Jasıl baslama* hám *jasıl ideya* birliklerinde bolsa jasıl komponenti ekologiyalıq mazmunǵa iye jańa usınıs, ideya yamasa sociallıq baslama túsiniǵın payda etedi.

Al, *jasıl elshi* birliginde ekologiyalıq ideyalardı tarqatıwshı, ekologiyalıq mádeniyattı qalıplestiriwge úles qosıwshı adam túsiniǵı kórinedi. Demek, bul jerde jasıl komponenti zat yamasa aymaq emes, adamnıń ekologiyalıq baǵdarın belgilewshi komponent sıpatında qollanılǵan. Bul jasıl komponentiniń semantikalıq mánisi keńeyip, onıń adam, is-ilaj, ideya, keńislik hám shólkem atamaları menen de birigiw múmkinshiligin kórsetedi. *Jasıl bayraq* sıyaqlı birliklerde bolsa jasıl komponenti belgi hám simvolikalıq mánige iye, yaǵnıy, ol ekologiyalıq ideyanı, tábiyattı qorǵaw baǵdarın yamasa ekologiyalıq baslamanıń rásmiy simvolın bildiriwı múmkin.

Juwmaq hám usınıslar. Juwmaqlap aytqanda, eko- hám jasıl komponentli birliklerdiń qollanıwı zamanagóy ekologiyalıq diskursta ekologiyalıq mazmunnıń tek arnawlı terminologiyalıq sheńberde emes, al jámiyetlik turmıstıń túrli tarawlarında keń tarqalǵanın kórsetedi. Eko- komponenti kóbirek is-ilaj, háreket, baslama, joba hám ekologiyalıq belsendi subyektlerdi atawda ónimli bolsa, jasıl komponenti keńislik, ideya, baslama, bilim, belgi hám ekologiyalıq baǵdardı bildiriwde ónimli qollanıwda. Eki komponenttiń de ónimli túrde qollanıwı ekologiyalıq leksikanıń sanlıq jaqtan ǵana emes, semantikalıq hám funksional jaqtan da keńeyip baratırǵanın kórsetedi. Bul jaǵday folklor materiallarındaǵı ekologiyalıq mazmun menen salıstırǵanda ayqınraq kórinedi. Xalıq naqıllarında *suw, jer, jamǵır, aǵash, toǵay* sıyaqlı ulıwma xalıqlıq birlikler arqalı tábiyatqa qatnas, onıń insan turmısındaǵı ornı hám tábiyiy qáwıpler haqqındaǵı kózqaraslar bildirilgen bolsa, zamanagóy ekologiyalıq diskursta sol mazmun eko- hám jasıl komponentleri járdeminde arnawlı atamalar, sociallıq iskerlikler hám jańa kommunikativ birlikler arqalı ańlatılmaqta. Bul bolsa ekologiyalıq mazmunnıń xalıqtıń turmıslıq

tájiybesinen zamanagóy jámiyetlik hám terminologiyalıq diskursqa qaray keńeyip baratırǵanın kórsetedi.

Solay etip, házirgi waqıtta zamanagóy ekologiyalıq diskurstıń rawajlanıwı nátiyjesinde qaraqalpaq tilinde ekologiyalıq mazmundı ańlatatuǵın jańa leksikalıq birlikler hám dizbekler jiyi jumsalmaqta. Bul proceste á sirese eko- komponentiniń ónimli qollanıwı hám jasıl leksemasınıń jańa mánide hám sóz dizbekleri quramında qollanıw sheńberiniń keńeyiwı dıqqatqa ılayıq. Bul birlikler ekologiya tarawınıń tar terminologiyalıq sheńberinen shıǵıp, bilimlendiriw, mádeniyat, sociallıq turmıs, ǵalaba xabar quralları hám túrli jámiyetlik baslamalarda ónimli qollanıwmaqta.

Qaraqalpaq tilindegi házirgi kúnde qollanıw júrgen terminlerge názer awdaratuǵın bolsaq, ekologiyalıq terminlerdi jasawda ónimli qollanıwıtuǵın eko-komponentiniń qollanıwında semantikalıq keńeyiw baqlanadı. Dáslep bul komponent ekologiya tarawına baylanıslı ilimiy túsiniklerdi ańlatıwda ónimli jumsalǵan bolsa, házirgi ekologiyalıq diskursta túrli sociallıq iskerlik hám baslamalardıń atamasın payda etiw ushın da xızmet etpekte.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Sapir E. Language and Environment // American Antropologist. – 1912/ -Vol. 14, No. 2. – P. 226-242.
2. Haugen E. The Ecology of Language. – Stanford: Stanford University Press, 1972. – 336 p.
3. Палуанова Х.Д. Инглиз, ўзбек, рус қорақалпоқ тилларида экологик терминларнинг деривацион-семантик принциплари. Док. дис. автореф. Тошкент, 2016.
4. Брусенская Л.А. В чем состоит экологический подход к языку? // Известия Южного федерального университета. Филологические науки. — 2012. — № 3. — С. 149—156.
5. Alixanov B., Aslonova E., Seyitova L., Kadirov N., O'zbekcha-ruscha-inglizcha ekologik izohli lug'at. Nukus, "Bilim", 2025.